“JAS AWLADTÍŃ TÁRBIYASÍNDA MILLIY SPORT OYÍNLARÍNÍŃ ÁHMIYETI: MASHQALA HÁM SHESHIMLERI”

“YOSH AVLODNI TARBIYASIDA MILLIY SPORT O‘YINLARINING AHAMIYATI: MUAMMO VA YECHIMLARI”

РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ СПОРТИВНЫХ ИГР В ВОСПИТАНИИ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЯ

atamasındağı respublikalıq ilimiy-ámeliy konferenciya

MATERIALLARÍ

Nókis 2024

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ SPORT MINISTRLIGI

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍ JOQARÍ BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM INNOVACIYALAR MINISTRLIGI

ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT UNIVERSITETI NÓKIS FILIALÍ
"DENE TÁRBIYASÍ TEORIYASÍ HÁM GUMANITAR PÁNLER" KAFEDRASÍ

"JAS AWLADTÍŃ TÁRBIYASÍNDA MILLIY SPORT OYÍNLARÍNÍŃ ÁHMIYETI: MASHQALA HÁM SHESHIMLERI" RESPUBLIKALÍQ ILIMIY-ÁMELIY KONFERENCIYASÍ

2024 jıl, 5-6 noyabr

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SPORT VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON DAVLAT JISMONIY TARBIYA VA SPORT UNIVERSITETI NUKUS FILIALI
"JISMONIY TARBIYA NAZARIYASI VA GUMANITAR FANLAR" KAFEDRASI

"YOSH AVLODNI TARBIYASIDA MILLIY SPORT O'YINLARINING AHAMIYATI: MUAMMO VA YECHIMLARI" RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENTSIYASI

2024 yil, 5-6 noyabr

МИНИСТЕРСТВО СПОРТА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И ИННОВАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

КАФЕДРА «ТЕОРИЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И ГУМАНИТАРНЫЕ ДИСЦИПЛИНЫ»
НУКУССКОГО ФИЛИАЛА УЗБЕКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ «РОЛЬ НАЦИОНАЛЬНЫХ СПОРТИВНЫХ ИГР В ВОСПИТАНИИ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЯ»

5-6 ноябрь , 2024 года

Педагогик таълим инновацион кластер тизими айнан таълимда таянч компетенцияларни шакллантириш асосида замон талабидаги компонент кадрларни тайёрлашни кўзда тутади.

Ушбу стол тенниси элементлари оркали волейболга ўргатиш ўз-ўзидан волейболда тўпни қабул қилиш ва узатишга шартли рефлекс хосил қилади.

Ўқитувчиларда таянч ва фанга оид компетенциялар таълим жараёнида шаклланади. Таълим-тарбия жараёнининг самарали ташкил этилиши ҳамда сифати эса, педагог ходимларнинг меҳнат фаолияти давомидаги маъсулият ва мажбуриятларни қай даражада бажаришимизга боғлиқ.

Ҳозирги кунда ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштиришда уларни жисмонан соғлом, руҳий ва интеллектуал ривожланган, мустақил фикрлайдиган, қатъий-ҳаётий нуқтаи-назарига эга, ватанга содиқ ёшларни тарбиялаш, демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш жараёнида уларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш ёш авлоднинг ижодий ва интеллектуал салоҳиятини қўллаб-қувватлаш ҳамда амалга ошириш, болалар ва ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзини шакллантириш, уларни жисмоний тарбия ва спортга кенг жалб этиш белгилаб қўйилган. Маълумки, спорт иқтидори ташҳиси ҳали ўз такомиллашувидан жуда узоқдадир. Айни вақтда, спорт курашларида рақобатнинг ошиб бориш тенденцияларини тавсифловчи, спортни ривожланитириш замонивий босқичлари, илм-фан олдига келгусида спортчиларни танлаш ва уларнинг тайёргарлигини баҳолаш услубиятлари самарадорлигини ошириш зарурияти тўғрисидаги саволларни кескин қўймоқда.

Замонавий талаблар даражасидаги юқори спорт натижаларига эришиш ва шуғулланиш истагидаги ҳар бир бола учун фаолиятида мақсадга интилиш, меҳнатсеварлик, қатъият ва матонатни мунтазам тарбиялаш билан уйғунлашиб, юқори натижаларга эришишга жисмоний тарбия дарсларида сифатли билим, кўникма ва малакаларни пухта эгаллашига боғлиқдир.

Истеъдодли ёш спорт захираларини тайёрлаш масаласида кичик ёки катта муаммо тушунчалари бўлмаслиги даркор. Кўзга кўринмайдиган энг кичик муаммолар ҳам секин-аста йиғилиб, катта муаммога мубтало қилади. Шунинг учун авваламбор дарс машғулотларида шуғулланувчиларни жисмоний ва функционал жиҳатдан ҳар томонлама меъёрланган машғулотлар асосида ўтилмоғи лозим. Фақат етарли энергетик заҳирага эга жисмоний ва функционал потенциал спорт маҳоратини енгиллик билан ўзлаштириш имкониятларини яратади.

Визуал кузатувлар ва холисона суҳбатлар шундан дарак берадики, бир хил турдаги катта ҳажмли ва ўта шиддатли машқларни шуғулланувчилар ёши, жинси ва имкониятларига қарамай зўрма-зўраки қўллайвериш охир-оқибат психофункционал органларга салбий таъсир кўрсатади, натижада чуқур толиқиш, зўриқиш ҳолатлари юзага келади. . [7:31] Болаларда спортга бўлган мотивация, қизиқиш сўна бошлайди, шу сабаб бундай болалар спортни тарк этиши мумкин. Ушбу масаланинг яна бир муҳим жойи шундаки, агар дастлабки ўргатиш жараёнида жисмоний ва техник-тактик машқларнинг ўзаро узвийлиги таъминланмаса, саломатлик ҳам, қадди-қомат ҳам, маҳорат ҳам гармоник тартибда шаклланмайди.

Ҳар бир ўтилган жисмоний тарбия дарсларида олинган ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакалари кейинги давр учун замин яратади. Асосан волейболчиларда жисмоний кўрсаткичларни ривожлантириш спорт турларига қамраб олиниши мамлакатимизда ўтказилаётган волейбол мусобақаларининг рақобатбардошлигининг кескин даражада ўсишига олиб келди.

Дарс машғулотларида кластер ёндашув асосида волейболчиларда жисмоний кўрсаткичларни ривожлантириш, волейбол спорт турини самарали ўргатиш учун ҳаракатли ўйинларга боғлаган ҳолда қуйидаги вазифаларни амалга ошириш лозим:

- ҳаракатли о'йинлар ичидан волейбол спорт турига яқин ва мос бо'лган о'йинлар тизимини шакллантириш ҳамда волейбол хусусиятларига мослаштириш;
- ёрдамчи ва махсус машқлар оркали ўқувчиларнинг жисмоний ривожланганликлари ва техник-тактик тайёргарликлари даражасига таъсирини аниқлаш;
- ўқувчиларни жисмоний тарбия дарсларида волейбол спорт турига йўналтиришда ҳаракатли ўйинларни ёш хусусиятларига мослаштириш ва самарадорлигини ўрганиш;
- дарс жараёнида ўқувчиларни кластер тизимидан фойдаланган ҳолда бошқа спорт турлари билан боғлаб волейбол машғулотига мойиллиги, чидамлилиги, фикрлаш доираси ва қизикишини ошириш.

Ностандарт машқлардан фойдаланишда бошқа спорт турларига боғлаб (Кластер) ўргатиш ўз самарасини беради. Айнан талаба ёки ўқувчиларнинг жисмоний сифатларини ривожлантиришга, ҳаракатланиш ҳаракатлари турларини кенгайтиришга, энг асосийси волейбол спорт тури учун муҳим бўлган тактик ҳаракатларга қобилиятини шакллантириш ва ривожлантиришни таъминловчи психофизик жараёнлари ва функцияларини ривожлантириш ва такомиллаштиришга ёрдам берадиган ҳаракатли ўйинларни танлаб олиш муҳим деб ҳисоблаймиз. Чунки энг яхши натижаларга фақатгина дастлабки ўргатиш даврида аниқ вазифаларини ва шуғулланувчиларнинг индивидуал-гурухли хусусиятларини ҳисобга олиб ҳаракатли ўйинларнинг ўқитиш, тарбиялаш ва машқлар бошқа воситалари билан мослигида эришиш мумкин. Шунинг учун жисмоний сифатларини яхшилашга ва волейбол ўйини кўникмаларини мустаҳкамлашга каратилган ҳаракатли ўйинларни илмий асосда танлаб олиш зарур. Волейболдаги асосий ҳаракатланиш бу: юриш, югуриш, ёнга қадам ташлаб югуриш, орқа билан қадам ташлаб тўхташ ва сакрашлардан иборатдир.

Таълим жараёнидаги муваффақиятлар бевосита ўқитувчи-мураббий билан унинг шогирдлари ўртасидаги ўзаро ҳамжиҳатлик ва ҳамфирликка боғлиқ. Ўқитувчи-мураббийнинг роли ўзлаштирилиши лозим бўлган ўқув материаллари ва ҳаракатларни энг қулай ва содда усуллар воситасида тушунтириш, йўл қўйилаётган хато ва камчиликларни босиқлик билан бартараф этиш билан белгиланса, шогирдларнинг вазифаси ўз ҳаракатларини таҳлил қилиш, тегишли тузатишлар киритиш кобилиятлари, ўрганиладиган ҳаракатларни қайта-қайта такрорлаш асосида такомилига етказиш фаолияти билан белгиланади.

Волейбол билан шуғулланувчиларни ўқитишдан кўзда тутилган асосий мақсадлардан бири уларни жисмонан комил шахслар қилиб тарбиялаш билан бир қаторда умуминсоний ва миллий қадриятлар, одоб-ахлоқ нормалари, аждодлар меросига ҳурмат руҳида тарбиялашни ҳам назарда тутади.

Ўқитишнинг хусусий вазифалари сифатида ҳаракат техникаси, иродавий сифатлар, спорт техникаси ва волейбол тактикаси, шунингдек, инструкторлик кўникмаларини сингдириш кабиларни санаб ўтиш жоиз. Қўйилган вазифаларни амалга ошириш учун спортчи юқори жисмоний, техник, тактик, руҳий, назарий ва ўйин тайёргарлик даражасига эга бўлиши талаб этилади.

Барча тайёргарлик турлари билан ўзаро чамбарчас боғлиқ ва улар бир-бирини тўлдиради. Волейболчида юқорида санаб ўтилган жиҳатлардан бири юзасидан етарли тайёргарликка эга бўлмаслик унинг умумий тайёргарлиги сифатига ўзининг салбий таъсирини кўрсатмай қолмайди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. «Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида»ги Қонун. // Ўзбекистоннинг янги қонунлари. №23. Т.: Адолат, 2001. – Б.211-223.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида" ги фармони.

3. 2019 йил 19-мартдаги Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев илгари сурган 5 ташаббус ҳақидаги нутқи.

4. Педагогик таълим инновацион кластери: таъриф, тавсиф, тасниф. Илмий рисола. Ғ.И. Мухамедов, У.Н. Ходжамкулов. ЧДПИ 2019.

5. Айрапетянц Л.Р.Волейбол. Книга тренера-Т.1995 й.

6. Айрапетянц Л.Р. Волейбол. // Учебник для высших учебных заведений. Т.: Зар қалам. 2006. - 240 с.

7. «. Шукурллаев Ж.М. 7-14 ёшли мактаб ўқувчилари ичидан волейбол спорт турига танлаб олиш методикасини такомиллаштириш. ТДПУ магистрлик диссертатсияси. 2020-йил.

ЎҚУВЧИЛАР ЖИСМОНИЙ СИФАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА АКМЕОЛОГИК ЁНДАШУВ

А.Р. Жумаев
ЧДПУ, катта ўқитувчиси,
А.И.Қобилов
ЧДПУ, 1-курс талабаси

Таянч сўзлар: мазмун, волейбол, акмеология, ўқувчи, ривожланиш, машғулот, натижа, сифат.

Ключевые слова: содержание, волейбол, акмеология, ученик, развитие, обучение, результат, качество.

Keywords: content, volleyball, acmeology, student, development, training, result, quality.

Умумий ўрта таълим тизимининг Давлат таълим стандари ҳамда жисмоний тарбия бўйича миллий дастурда ўқувчиларнинг саломатлигини мустаҳкамлаш, жисмоний ривожланиши ва жисмоний тайёргарлигини ошириш, ўқувчиларнинг таълимий-тарбиявий билим, кўникма ва малакаларини шакллантириш белгилаб қўйилган. Шу ўринда таълим амалиётига замонавий тенденцияларни татбиқ этиш орқали ёшларни баркамол шахс сифатида камол топишини таъминлаш бугунги куннинг муҳим масалалар сирасига киради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 15 февралдаги "Маданият ва спорт соҳасида бошқарув тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПФ-4956-сон, 2020 йил 24 январдаги "Ўзбекистон Республикасида жисмоний тарбия ва спортни янада такомиллаштириш ва оммалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПФ-5924-сон фармонларини, 2017 йил 3 июндаги "Жисмоний тарбия ва оммавий спортни янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида" ги ПҚ-3031-сон карори ҳамда мазкур соҳага тегишли бошка меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларда таълим сифатини таъминлашга доир белгиланган вазифаларни амалга оширишда мазкур мақола муайян даражада хизмат қилади.

Ривожланган жаҳон мамлакатлари каби бизни таълим ва спорт ҳам кундан-кунга ривожланиб бормоқда. "Давлат-таълим-ўқувчи-ота-она" ҳалқаларини бирлаштириб, мактабгача таълим ва тарбия, умумий ўрта таълим, профессионал таълим, олий таълим тизими ҳамда илмий-маданий муассасаларини бўлғуси Ренессанснинг тўрт узвий ҳалқаси, боғча тарбиячиси, мактаб муаллими, профессор-ўқитувчилар ва илмий-ижодий зиёлилар эса янги Уйғониш даврининг тўрт таянч устуни, деб белгиланганлиги "III Ренессанс даври жисмоний тарбия ўқитувчисининг педагогик таълими назарияси ва амалиётининг акмеологик асослари"ни ўрганиш муаммосини тадқиқот объекти қилиб белгилашга туртки бўлди.

"Акмеологик ёндашув" - акмеологик муаммолар ва вазифаларни ечиш имконини берувчи, методлар ва усуллар, тамойиллар мажмуини тушунтирувчи акмеологик категориялар умумлашмаси ҳисобланади. Акмеологик ёндашув таълим мазмунига, таълим технологиялари, ўқувчиларни тарбиялаш ва ўқитишга, таълим муассасасини бошқаришни ривожлантириш, таълимнинг барча субъектларида тизимлаштирилган билиш мотивлари, таълим олиш ички эҳтиёжга айланиши, ижодий тафаккурнинг асосий бошловчилиги эвазига таълим сифатини ошишига ҳисса қўшади.

Биз томонимиздан тадқиқ этилаётган волейбол машғулотлари орқали ўқувчиларнинг жисмоний сифатларини акмеологик ёндашув асосида такомиллаштиришни амалга оширишда аввало, жисмоний тарбия дарсларида волейбол машғулотининг мазмуни ҳамда ўқувчилар жисмоний сифатларини ривожлантиришда дидактик имкониятлардан фойдаланиш даражасини аниқлаб олиш лозим.

Умумий ўрта таълим мактабларида волейболнинг афзалликлари – ўйин учун жойларини жиҳозлаш ва уни ўтказиш қоидаларининг қиёсий соддалиги, ажойиб ўйин-кулги, турли хил техник-тактик ҳаракатларнинг кўплиги, ўйиннинг ҳиссийлиги, жамоавийлик, турли ёшдаги ва касбдаги одамларни волейболга жалб қилади.

Ҳар хил воситалар ва ўйин ҳаракатлари нафақат интенсивликда, балки мувофиқлаштириш тузилишида ҳам фарқланади ҳамда ўувчининг барча жисмоний сифатларини ривожлантиришга ёрдам беради: куч, чидамлилик, тезлик, чаққонлик ва эгилувчанлик уйғун мослашувчанликда тарбияланади.

Акмеологик ёндашув ўқитувчи шахсига қадрият, мақсад, субъект, натижа ва самарадорликнинг бош мезони сифатида муносабатда бўлади. Чунки шахс доим ўзини ўзи

55.	***Boltayev Sh.E. Abdumalikov O.X.*** - Oliy o'quv yurtlarida jismoniy tarbiya va sport to'garaklarini tashkil qilishning dolzarb muommolari.	124
56.	***Urazbaev N.J. Torebayeva J.M.*** - Yosh gandbolchilarni tanlab olish uslublari.	125
57.	***Jumaniyazov U.I., Kenesbayeva M.J.*** - O'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish.	127
58.	***Alimbetova A. T.*** - 7-14 yoshli maktab o'quvchilari ichidan voleybol sport turiga tanlab olish usullarini takomillashtirish yuzasidan tajriba sinov ishlari va uning samaradorlik darajasi.	129
59.	***Nurekeev B.*** - Jismoniy tarbiya va sport mashǵulotlarini toǵri tashkillashtirish va uning amaliy ahamiyati.	133
60.	***Ataxanov H.K.*** - Jismoniy tarbiya darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik xususiyatlari.	135
61.	***Boltayev Sh.E., Jonuzoqov U.G'.*** - Innovatsion klaster yondashuvi asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy faoliyatlarini takomillashtirish.	137
62.	***Жумаев А.Р., Мурадуллаев Д.*** - Кластер таълимга асосан волейбол спорт турини ўқитиш акмеологиясининг методик асослари.	139
63.	***Жумаев А.Р., Қобилов А.И.*** - Ўқувчилар жисмоний сифатларини ривожлантиришда акмеологик ёндашув.	142
64.	***Xudoyberganov J.S., Rahmatullayev J.*** - Maktablarda kalaster metodidan foydalanish usullari.	143
65.	***Мулладжанов У.А.*** - Yengil atletika to'garaklarida qisqa masofalarga yuguruvchilarni jismoniy rivojlanganligi, tayyorgarlik darajasi va texnik tayyorgarligini tuzilishi.	145
66.	***Yusupbayeva A.S., Muradova R.M.*** - Darsdan tashqari xollarda jismoniy mashg'ulotlarini tashkil qilish usullari.	147
67.	***Abdullaev I.*** - Futbolchilar tezkorligini oshirishning vosita va usullari.	151
68.	***Paluaniyazova N., Joldasbaeva M.*** - Basketbolda iyiliwsheńlik sapasi hám oní rawajlandırıw metodikasınıń ózgeshelikleri.	153
69.	***Utepov A.A.*** - 14-15 yoshli karatechilarning boshlang'ich tayyorgarlik bosqichida maxsus texnik tayyorgarligini takomillashtirish.	156
70.	***Оринбаев А.К.*** - Жамоавий қаийқларни шакллантиришда эшкакка бериладиган кучланишларнинг аҳамияти.	160
71.	***Qaliev Q.S., Darmenbaeva A.P.*** - Voleybol mashg'ulotlari pedagogik jarayon sifatida.	161
72.	***Tabınbayev B.A., Baltabaeva P.B.*** - Voleybolshılardıń texnika-taktikalıq háreketleriniń model qásiyetleri.	163
73.	***Sarsenbaev D.J.*** Bolalarni suzishga o'rgatish tamoyillari va suzishning afzalliklari	165
74.	***Baxauatdinova N.*** - Badiiy gimnastikachilarning xoreografik muvozanat mashqlaridan foydalanish usullari.	167
75.	***Tanirbergenova D.*** – Qısqa aralıqlarǵa juwrıw texnikası hám onı analizlew.	170
76.	***Abatbaeva B.*** - Badiiy gimnastika mashg'ulotlari bilan shug'ullanishning o'ziga xos xususiyatlari.	172
77.	***Парахатова А.Т.*** - Классификация базовых технических действий в художественной гимнастике.	174
III SEKCIYA. DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT TARAWÍNDA ADAPTIV DENE TÁRBIYA, SALAMATLASTÍRÍWSHÍ FIZIKALÍQ SHÍNÍǴÍWLARDÍ ÚYRETIWDIŃ ILIMIY-METODIKALÍQ TIYKARLARÍ		
78.	***Erimbetov Bayrambay Karlıbaevich.*** - Kurashchilarning ko'p yillik tayyorgarligida pedagogik nazorat qilishda imitatsiyali modellashtirish metodining qo'llanilishi.	179
79.	***Sobirova L.B., Usmonova F.T.*** - Parataekvondo sportida koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning ilmiy asoslari.	182
80.	***Niyazov Asqarbay*** - Jismoniy tarbiya sohasida talabalarning kasbiy sifatlarini rivojlantirishda akmeologik va innovatsion yondashuvning asosiy tamoyillari.	185
81.	***Yoldashov Sh.S.*** - Ot sportida maxsus jismoniy tayyorgarlik asoslari.	187